

# گرنگی کان ماسیقا منداان. رازا شوان

ماسیقا، میوزیک یان میوزیک، بریتییه ل جاک ل جاکانی هونر. ب و پناس کراو، ک هونرک گرنگی ب دانان و ب دابشکردنی ئاوازکان و ب شوازی دروستی وتنی گرانیهکان و ب ترپای هپپککان دات. میوزیک زمانکی فروانی گشتگیری جیهانی جیاواز. میوزیک زمان و زمانک ل نوان مَشک و دکان دای. زمان و خراکی خَش و یستییه. زمانک ک جوانترین و ناسکترین واتای ل خگرتوو و همووان لی تددگن. میوزیک ب هزترین جری ئفسوون. گوگرتن ل میوزیک و ل فربوونی میوزیک تنها ب خشی نییه. بپکو گلک ئامانجی کسای تی و کماای تی و سوودی جستی و دروونی دههنت دی.

(ئفلاتون) دت: "میوزیک رَح ب گردوون و با ب ئق و گوزر ب خیا و ژیانیش ب هموو شتک دبخشیت." (کونجریف) دت: "میوزیک دتوانت دندکان رابهنت و بردیش نرم بکات."

(لانس) دت: "خکی فبری ئو بکن، ک گو ل میوزیک بگرن، ئو کات پویستیمان ب زیندانی نابیت." (کارلینا پرتیسک) دت: "منداان کانتان فبری میوزیک بکن، ئوای کمانچیک هپبگرت، ناتوانت چکک هپبگرت."

(نیشته) دت: "ئگهر ویستت بیار لهسهر ئاستی گهلک بدیت. گو له میوزیکیان بگر." (کنفشیس) یش دت: "میوزیک ئاو نهی شارستانی گه لانه."

میوزیک زمانکه، له زمانهکانی جوانی. له گه زمانه جوانهکانی کهدا، پکهو جیهانی منداان پکدههین. زمانکه له خزمهتی منداان دایه، هه موو لایه نهکانی گه شهکردنی منداان ل خددگرت: کمه ایه تی، سزدار، هزری، داهینان، زمانوانی، کهسایه تی، جوو هیی دگرتوو. له هه مان کاتیشدا، چژ و شارزایی و کارامیی پویست و همنی و ئاسوودیی و خشی ب منداان دبخشیت.

موزیک زمانی هـ نراو و گـ رانییه. موزیک هـ نراو یـ کی دـ نگدار، رـ ح و گیانـ کی نهـ مری به بهر هـ نراو دا دـ کات و تـ کـ یـ یهـ کتری بوونه. هـ نراو و موزیک و گـ رانی گیانـ کن له سـ جهـ ستهـ دان، سیانه یه کن ئاوـ تهـ یه کتری بوونه و له یه کتری دانابـ ن. هه ریه که یان به ئوـ ی ترـ و به ند. هه ماهه نگی له بنیاتنانی که سایه تیدا دـ کهن. پـ که و به شـ داری له بنیاتنانی رـ شنبیری و شارستانـ تیدا دـ کهن. موزیک بوو به پـ ویستییه کی گرنگمان. کاریگه ری له سـ ر رـ شنبیریمان هه یه. تا رادـ یه کی زـ ر تـ که به لایهـ نه کانی ژیانی رـ ژانه مان بوو.

موزیک رـ کی گهور و کاریگه ری له پهروـ ردـ کردن و له رـ شنبیری کردنی منداـ اندا هه یه. له زـ ر شوـ نی جیهاندا، زـ ر دامه زراوـ ی کـ مهـ ایه تی هه یه، له پهروـ ردـ کردنی کـ رپه له ی ناو سکی دایکاندا، پشت به به کارهـ نانی موزیک دـ به ستن. بـ نموونه: شارـ وانی رـ ما له ئیتاـ یا، ساـ انه چهند جارـ ک له سه نته ری شاری رـ ما و له باخچه گشتیه کانیدا، ئاهه نگی موزیک و گـ رانی و سـ ما بـ ژنانی دووگیان سازدـ کهن. به ئامانجی باشبوون و ئاسایی بوونی میزاج و خـ شی و شادی به خشین به کـ رپه له کانی ناو سکی ئه و ژنه دووگیانانه.

موزیک به شوـ یه ی گشتی و تـ کـ ا، له منداـ ییه و له زـ ر له بوارـ کاندا کاریگه ری له سـ ر گه شه کردنی منداـ ان هه یه. هـ گربوون به موزیک له ته مه نـ کی بچووکی منداـ یدا، کارتـ کردنی له هـ ننانـ دی ژیانـ کی باشدا هه یه. رـ ژـ ی ئهم کارتـ کردنه ش له هه موو منداـ اندا وـ کی یه کی نییه، له منداـ ـ که و بـ منداـ ـ کی تر جیاوازی هه یه.

گوـ گرتنی منداـ ان لـ موزیک زـ ر پـ ویستـ، بـ ام گرنگتر و بـ هـ زتر لـ فـ ربووونی ژـ نینی ئامـ رـ موزیکیـ کان و بـ شـ داری کردنیانـ، لـ چالاکیـ موزیکیـ کان و لـ دـ رخستنی توانا و بـ هرـ هونـ ریـ کانیان.

بـ کورتی گرنگی و سوودـ کان موزیک بـ منداـ ان، لـ م خاـ انـ دا چـ مان کردوونـ تـ و:

۱- موزیک گـ شـ ی مـ شکی منداـ ان باشتر دـ کات: لـ سـ ساـ ی یـ کـ می ژیاندا، پـ یوـ ندییـ کانی مـ شک دروست دـ بن. کـ بناغـ ی ئـ و کارامـ ییانـ ی قسـ کردن " زمان"، جووـ و زانستی پـ کدـ هـ ن. سـ رنجی ئـ وـ تان داو، کـ منداـ ان گوـ یان لـ

ئاواز دځوازي کانيان دښت، چاو کانيان رووناک و گښ دښو. ئمښ تنها څشي نيم؛ گښ کړدنی راسته وڅي مښک. موزیک سرسو هښر ب گښ کړدنی زانستی منداڼان. څراک ب و ناوچانې مښک دښت، ک پيو نديان ب يادوړي و هښت و تنانت ب هنگاو بچووک کاني هښپښو و هښي. چندين توښښو و لکښو زانستی، لښ سر کاريگري کاني موزیک لښر مښکی منداڼان کراون. دښو و گوگرتن ل موزیک، گښي مښکی منداڼان باشتړ و څراتر دښکات. توانا جووښيه کاني منداڼان چالاکتر دښت. لښ بيرکاريده باشتړ دښن.

۲- موزیک ه کار کي گرنگه ب به کمه يه تي بوونی منداڼان: کار ب نهو دښکات، که پيو ندييه کي به هښي هاوښتي بخاته نوان منداڼاني هاوچهزي موزيکهو.

به تايبه تيش نهو منداڼانهي که پکهو له کرس کي موزيکيدان، يا له تيپ کي موزیک و گرانې دان. پويستيان به هاوښتي و هاوکاري و يارمه تي و هه ماهه نگی يه کتري هه يه. چونکه کار کي تيمي ب کمه نه نجام دښن. به ب هاوکاري نايه ته دي.

موزیک پهر ب رز و ب څښوښتي نوان منداڼان دښت. لښر ناخاوطني سفت و ب گر و ساد و زماني گو و دوور که وتنهو له زماني زبر و ل به کاره ناني څواري رځي رووښکښ، منداڼان راد هښت.

۳- موزیک بښدار لښ بيرکړدنه و ي داهښران دا: موزیک څيا فراوانتر دښکات و ئاستي زير کي ب رزتر دښکاتو. هاند رځي ب هښي مښک. تواناي بيرکړدنه و و چارښرکړدنی کښکان ب رز دښو. پيو نديي کي روون لښ نوان سرقا بوونی منداڼان لښ موزیک و تواناي داهښنان هښي. توښښو و کان ئاماښ بښو دښن، ک ئو منداڼانې ک پښښي کي موزيکيان هښي، زر چار لښ داهښنان و ل چارښرکړدنی گرفت و کښ کانياندا سښرک و توون.

۴- موزیک گښه به هه ست و نه ستی منداڼان دښکات: تواناي تبيني و سهرنج ورديان و رځښتنی سښداري لښيکيان زياتر دښکات. هر له ميانه ي موزيکهو، توانايه کي زياتري گوگرتن و فربوون و و رگرتنيان دښت. هه ميشه ش موزیک به به شي تهوړي کرداري فربوونی منداڼان دادښت. کرداري فربوونی بابه کاني زانياري و خوښدنی قوتا بخانه ش ئاسانتر دښکات.

۵- موزیک گه شه به به هر کاني منداڼان دښکات: زاخاوي هښ و

ههستیان ددات و توانای داهـنان و ئافراندنیان زیاتر ددـبت.

٦- موزیک هـمنی و ئارامی و ئاسوودـیه کی زـر دـخاته دـی منداـان: ههست و چـژی خـشی و کامهرانی و بهختهوـری به دـروونیان دـبهخشـت و ژیانیان لا شیرینتر و گوشادتر دـکات. ئارـزووی گوـگرتن و وتنی گـرانی له دـروونیاندا دـوـنـت. له سروشتی گشتیدا ههـمیشه له دـخـکی گونجاو و هاوسه نگیدا دـبن.

ئـرـنی و گـشبینی و هیواداری و مـتمانـ بـخـبوونـکی زیاتریشیان پـدـبـخشـت.

٧- موزیک رـکی گـرنگ و کاریگهـری له پهروـردـکردنی دروست و له بنیاتنانی کهسایه تی هاوسه نگی منداـاندا ههیه: موزیک ههـمیشهـش هیوا و گهـشبینی دـخاته دـروونی منداـانهـو. یارمه تیایان ددات بـ خـ ئامادـکردن بـ ژیانـکی خـشتر و بـ داهاتـوویه کی له بارتـر و گهـشتر. بـ دـبرـردن لـگـگـانکاریدـکانی داهاتوودا.

٨- به هـ گـرانی و میلـدی و موزیکهـو، دـتوانین گوزارشت و دربـینی ئەدـبی، له منداـاندا کاراتر و بهـهـزتر بکـین: هانیان بدـین بهـبـ ترس و شهرم، گوزارشت له ههست و نهست و سـزدارییان بکهـن و تواناکانی خـیان دـربخهـن، چییان له ناخ و باریان دایه، ههـیان بــژن. موزیک بـژـن و گـرانی بــن و ههـپهـن.

٩- موزیک ئاستی ئاکادیمی منداـان بـرزتر دـکاتـو: تا ئـستا توـژینهـو و لـکـکـینهـو یه کی زـر دـربارـی کاریگهـری موزیک له سهر مـشکی مرـف به گشتی و مـشکی منداـان به تایبه تی کراو. زاناکان گهـیشهـنه ئەو ئەجامهـی، ئەو منداـانهـی که هـگری ژـنـینی ئامـرـکی موزیکن یان گوـگرـکی باشی موزیکن، له رووی ئاکادیمی و خوـندنهـو، نمرـکانیان له وانه کانی خوـندنـدا، بهرزترن له نمرـکانی ئەو قوتابییانهـی هـگری موزیک نین و گوـلـ موزیک ناگرن.

لـکـکـینهـو تازـکانیش، ئاماژـبهـو دـکهـن، کـ موزیک تـکـای زیرـکی منداـان بهرزتر دـکاتـهـو. موزیک دـلاقهـیه کیش بـ خـیاـ فراوانی و داهـنان و ئافراندن دـکاتـهـو.

۱۰- موزیک یارمه تی گه شه کردن و د و ه مه ندکردنی زمانى مندا ٬ان د ٬ات: مندا ٬ان له ر ٬ى موزیکه و ٬، ب ٬ ٬کى زیاتری وشه و زاراو ٬ و رسته و ه ٬ ما ف ٬ رد ٬ بن. ته نانه ت ک ٬ مه ٬ ک وشه و رسته و ناوی ئام ٬ ر ٬ موزیکیه کان، به زمانى ئینگلیزی ف ٬ رد ٬ بن.

۱۱- موزیک گو ٬ یه کانی مندا ٬ان له سهر گو ٬ گرتنى باشت راد ٬ ه ٬ نت: تا شار ٬ زای هه موو د ٬ نگه جیاواز ٬ کان بین. ئه و که سانه ی گو ٬ قو ٬ لغان و گو ٬ یه کى موزیکیان هه یه، زووتر و ز ٬ تر وشه و رسته کانی زمان و ٬ رد ٬ گرن.

هونه رمه ندی گ ٬ رانیب ٬ ژى مه زنى کوردمان (ه ٬ مهر دز ٬ یی) جار ٬ کیان له دیمانه یه کى ته له فزی ٬ نیدا وتی: له فهر ٬ نسا به شداریم له ک ٬ رس ٬ کى زماندا کرد، ههر له یه کهم ر ٬ ژدا، مام ٬ ستاکه چیی بوتایه یه کسهر و ٬ رم د ٬ گرت. ب ٬ یه مام ٬ ستاکه سه رسام بوو و ل ٬ مى پرسى: ت ٬ هونه رمه ند ٬ کى گورانیب ٬ ژى؟ وتم: به ٬ ٬. به چیا د ٬ زانیت که من گ ٬ رانیب ٬ ژم؟ وتی: ت ٬ گو ٬ یه کى موزیکت هه یه، یه کسهر قسه کانم و ٬ رد ٬ گریت.

۱۲- موزیک و میل ٬ دى و گ ٬ رانى و هه ٬ په ٬ ک ٬، شهرم و ترسى مندا ٬ان ناه ٬ ٬ ٬ ن: موزیک ئازایه تی ئه د ٬ بی و متمانه و باو ٬ ٬ به خ ٬ بوون ٬ کى زیاتر ب ٬ مندا ٬ان د ٬ به خش ٬ ت. تا به راشکاوی گ ٬ زارشت له هه ست و له خ ٬ شه ویستی و له س ٬ زدارریان بکه ن.

۱۳- موزیک چار ٬ س ٬ رى ه ٬ ند ٬ ک ل ٬ ک ٬ ش ٬ د ٬ روونی ٬ کانی مندا ٬ان د ٬ کات: به ش ٬ کى ز ٬ رى پزیشکان و د ٬ رووناسانى مندا ٬ان، ب ٬ هه ند ٬ گرفت و نه خ ٬ شى سایک ٬ ل ٬ ژیی مندا ٬ان، ب ٬ چار ٬ سه رکردنیان، په نا ب ٬ موزیک د ٬ به ن. و ٬ کو: د ٬ ته نگى، خه م ٬ کى، د ٬ اوک ٬، ب ٬ زارى، ترس، ن ٬ رگزی، شهرم،... هتد.

۱۴- موزیک ه ٬ ست و چ ٬ ژى جوانى ب ٬ مندا ٬ان د ٬ ب ٬ خش ٬ ت: ر ٬ وشتیان له خه وش و خار پاک د ٬ که نه و ٬. (ب ٬ ته ٬ فن) د ٬ ٬ ٬ ت: "میوزیک جوانیه کى بیستراو ٬.. ئه ٬ قه یه کیشه ر ٬ ح و هه ست پ ٬ که و ٬ د ٬ به ست ٬ ت".

۱۵- موزیک ر ٬ ٬ ٬ کى گهور ٬ ی له ر ٬ شنبیریکردنی مندا ٬اندا هه یه: هانى مندا ٬انى موزیکژ ٬ ن یا گو ٬ گرانی موزیک د ٬ ات، ب ٬ خو ٬ ندنه و ٬ ی ئه و پ ٬ رتووک ٬ ئاسانانه ی که د ٬ ربار ٬ ی میل ٬ دى

و موزیک و گـرانی نووسراون. تا شارزاییه کی زیاتریان له بارئی موزیک و موزیکژـنه ناسراو کوردـکان و جیهانییه کان ههـبـت. شارزاییان له شـوازی موزیک و له رـشـنبیری موزیکی و له ئامـر ههـمهـجـرـکانی موزیک و له داب و نهـریتی گهلانی جیاواز ههـبـت. به رووی رـشـنبیری و موزیک و هونهـری گهلان و جیهاندا بکرـنهـو.

۱۶- موزیک پهـیوـندی خـزانیش بهـهـز دـکات: رـز و سـز و خـشهـویستی نـوان دایکان و باوکان و منداـهـکانیان بهـهـزتر و شیرینتر دـکات. چونکه منداـهان له رـی موزیکهـو، فـری سـز و خـشهـویستی و رـز و دیالـگی شیرن و یاسا دـبن.

۱۷- موزیک ههـست و نهـست و چـز و خـشی دـروونی و جـستـیی بـ منداـهان دـبـخـشـت: له هـش و لـ دـروونیاندا دـوـن و وایان لـدـکات، کـ به درـژایی ژیانیان، هـگری موزیک و میلـدی و گـرانی ببن و نـتوانن پشت له موزیک و گـرانی بکهـن. موزیک واش له منداـهان دـکات، له رووی هـزی و کـمهـایه تی و سـزداریهـو، ئامادـی ژیانـکی خـشـتر و داهاتوویه کی باشتـرن و گـشـترن.

زـرن ئهـو منداـهـنـی که له تهـمهـنی چوار یا پـنج ساـاندا، فـری موزیک ژـنـین بوون. بوون به کهـه موزیکژـنی جیهانی. لهـوانهـش موزیکژـن مـزارت. لـ تـمـنـکی زـر بچووکدا دـستی بـ ژـنـینی موزیک کرد.

۱۸- موزیک منداـهان لـسـر خـراگری و کـنـدان رادـهـنـت: بـ ئـوی منداـهان فـری ژـنـینی ئامـرـکانی مـزیک بـن، پـویستییان بـ ئارامی و بـ خـاگری و بـ کـنـدان. ئـمـش لـ دواتردا لـ ژیانیاندا، یارمـتییان دـات، کاتـک کـ رووبـووی سـغـتی و ئاستـنگیـکی قورستر دـبنـو.

دایکان و باوکان، مامـستایان، موزیکژـنان، گـرانـیـبـژان، رـکـخـراو خـمـرـکانی منداـهان، بهـوـبهـرـتیـکانی چالاکییهـکانی قوتابخانه بنـتیـکانی کوردستان، به لهـهـرچاوگرتنی ئهـو سوودانهـی سهـرـو و زیاتـریش لهـو سوودانهـی موزیک، له گهـشهـکردن و ئامادـکردنی منداـهان بـ داهاتوویه کی دـخـواز و شیاوتر. پـویسته پلانی تـکـمه و بهـرنامهـی تهـسهـلتان بـ منداـهـکانتان ههـبـت بـ فـریـوونی موزیک و گوـگـرتن لهـ موزیک. چونکه پـهـروـردـی موزیکی منداـهان زـر گـرنگ و بهـسوود. له زـر کار و رهـفتاری نهـخـوازاو و

له ځووی ناشیرین، مندا ټه کانتان دوورد ځاته وو. له وټا تانی رځا وادا، بایه ځه کی زځر به پهرو ځردی موزیکی دځدن. له زځربهی ما ټه کاند، پیا ټه کی ههیه، یا ټام ځر کی موزیکی ههیه. گهور ټ و مندا ټان له کاتی پځرژاندا تاو ټک پیا ټ لځد ځدن. له قوتا بخانه کانشدا مندا ټانی ټار ټزوومه ندی موزیک، له لایه ن مام ټستای پسپ ټری موزیکه وو، به پټی ټار ټزوو و هه ټبژاردنی قوتا بیه کان، فځری ټ ټینی ټام ځر کی موزیکیان دځکن. له هر شار و گه ټک و گوندیکدا، به د ټان تیپی موزیکی ههیه. به ځه ایی له سه نته ر ټکاندا ټاهه نگی موزیکی سازد ټکن.

له ټ کوردستان شدا، بابه تی موزیک و ټکو وانه ټه کی سه ټربه ځ و خراوته ټ پر ټگرامه کانی قوتا بخانه ی بنه ټ ټیه وو. من وام پځ جوان و دروسته، که ههردوو وشه که (سروود) و (موزیک) بخر ټنه پا ټ یه کتری و بن به وانه ی (سروود و موزیک). مام ټستای پسپ ټر و کارامه و شار ټزای موزیک، له د ټچوانی په یمانگی هونه ر ټ جوانه کان، به شی موزیک. ب ټ وتنه ټ و ټی ټم وانه یه ټ ترخان بکر ټن. نه شکر ټت به وانه یه کی لاو ټکی. پ ټویست ټ گرنگی پ ټبد ټن.

د ټستخ ټشیه کی زځریش لهو لایه ن و مام ټستا موزیک ټنه د ټس ټزانه مان د ټکه م، که له پشوو ټکانی هاویناندا، ک ټرس و خولی تایبه ت ب ټ فځکردنی موزیک ب ټ مندا ټانی کوردمان د ټکه نه وو. خزمه تی پیر ټز و ناواز ټیان، شایه نی ټهوپه ی ر ټز و پ ټزانینه.

(\*) ب ټ ټم نووسین ټم، سوودم ل ټچ ټندین سایتی ټینگلیزی و ع ټر ټبی و ټرگرتوو ټ.

ر ټزا شوان

ن ټرویج: ٢٠٢٥